

OPMARS KOKOS

Toen hij solliciteerde op een logistieke functie bij kokossubstraatproducent Dutch Plantin, kende hij kokos vooral van de bekende Bounty-reep. Nu, 13 jaar later, weet technisch directeur Koen van den Hurk bijna alles over kokos, dat als voedingsbodem in de glastuinbouw een sterke opmars maakt. Hij eet het nog net niet, maar wel 'proeft' hij elke dag als een chef-kok van zijn kokos producten, zo vertelt hij aan VPN-directeur Han de Groot.

Tekst: Ton van der Vliet, Fotografie Teun Peters

'VEENVERVANGER? ACHTERHAALDE TERM!'

Toen kokos net z'n intrede deed in de glastuinbouw werd het product ook wel aangeduid als 'veenvervanger'. "Maar zo kijk ik er beslist niet meer naar. Kokos is één van de ingrediënten die keihard nodig zijn om in de behoefte aan voedsel te voorzien. En met een groeiende bevolking neemt die behoefte alleen maar toe," zegt Koen van den Hurk.

Dat de vraag naar substraat sterk groeit, blijkt wel uit de studie die ir. Chris Blok van Wageningen University verrichtte. Was de wereldwijde vraag in 2017 nog 59 miljoen kubieke meter, in 2050 zal dat 244 miljoen zijn; een groei van 415 procent. Daarvan zal kokos zo'n 35 miljoen kuub voor z'n rekening nemen. En dan te bedenken dat in 2001 kokos amper de 0,5 miljoen aantikte. Ook in de VPN-boekhouding speelt kokos een prominente rol. In 2017 produceerden de 18 VPN-leden 6,9 miljoen m3 eindproduct: 5,5 miljoen kuub voor de professionele markt en 1,4 miljoen kuub voor de consumentenmarkt. Bij de hobbytuinders was het kokos-aandeel in de grondstoffenmix 8 procent. Bij de professionals, die op kwaliteitsgebied hogere eisen stellen, scoorde kokos met 1,1 miljoen kuub een aandeel van maar liefst 19 procent.

Han de Groot en Koen van den Hurk

Dat proeven moet je niet letterlijk nemen natuurlijk. Maar door het goedje in handen te nemen, te kijken en te ruiken houdt hij voeling met het product én oog op de kwaliteit. Stel dat hij iets te lange vezels ontdekt in de veenachtige substantie, dan gaat er meteen een indringend telefoontje naar de kwaliteitsmanager in India, die op zijn beurt alle productielocaties op scherp zet. Uniforme kwaliteit is van het grootste belang. De kokos die Dutch Plantin uit India haalt gaat onder meer naar Nederlandse kwekers die planten in pluggen opkweken. En die plugmachines lopen geheid vast als er te lange slierten in het substraat zitten. Kwaliteitsbewaking is dan ook de voornaamste taak van de technisch directeur. En dus verblijft hij jaarlijks minimaal zes weken in India en Ivoorkust (in die twee landen heeft het bedrijf inmiddels 14 productielocaties) om daar, aan de basis van het proces, de kwaliteitslat al zo hoog mogelijk te leggen.

Bijzondere eigenschappen

Han de Groot is sinds begin dit jaar directeur van de VPN (Vereniging Potgrond- en Substraatfabrikanten Nederland). Bij zijn kennismaking met de branche stuitte hij telkens

weer op kokos. Voor meerdere VPN-leden is kokos een belangrijke grondstof voor hun substraten. Han: “De Nederlandse substraatproducenten gebruiken diverse grondstoffen en voor de professionele markt bestaat dit inmiddels voor 19 procent uit kokos.” Dat is razendsnel gegaan, want 35 jaar geleden was het gebruik van deze grondstof nog totaal onbekend. Halverwege de jaren '80 ontdekte Dutch Plantin min of meer bij toeval de bijzondere eigenschappen van kokosgruis. Koen: “De vezels van de bast werden gebruikt om matrassen, borstels en matten van te maken. Het gruis, dat tussen die vezels zit, werd weggegooid. Zonde, wat het is een natuurproduct met een aantal unieke eigenschappen die in de glastuinbouw goed van pas komen.”

‘Eén kuub kokos kan tot wel 300 liter water bevatten’

Snelle wateropname, watervasthoudendheid en een hoog luchtgehalte zijn daarvan de voornaamste. Koen: “Kokos neemt makkelijk water op én

houdt het goed vast. Tegelijk is het voor een plantje heel makkelijk dat water eruit te halen. Dat komt mede door het hoge luchtgehalte. Kokos bestaat eigenlijk uit een heleboel rietjes, waarin water en lucht zitten opgesloten. Eén kuub kokos kan tot wel 300 liter water bevatten.”

Primeur voor rozenkwekers

Met de verrassende ervaringen met kokos als substraat op zak, ging Dutch Plantin in de jaren '90 letterlijk de boer op. Om te beginnen bij Nederlandse rozenkwekers. Koen: “In het begin was dat letterlijk nog ‘dammetje op, dammetje af’. Waarom rozenkwekers? Door nieuwe wetgeving werd daar het chemisch stomen aan banden gelegd. En omdat het een meerjarige teelt is. Als je daar met een nieuw substraat goede resultaten boekt, dan kun je ook bij andere teelten makkelijker terecht.” Rechtstreekse levering aan kwekers en ook zakendoen met potgrondbedrijven leidde steeds vaker tot scheve gezichten. Reden voor Dutch Plantin om in 2000 een nieuwe koers in te zetten. “Voor de Nederlandse markt zijn we sindsdien enkel nog groothandel die levert aan potgrond- en substraatfabrikanten en niet meer rechtstreeks aan kwekers.”

Met de verplaatsing van de rozen-teelt naar onder andere Afrika liep de kokosafzet wat terug, maar dat is inmiddels ruimschoots goedge maakt nu de zachtfruitsector (onder meer aardbeien, maar ook blauwe bessen en frambozen) tot de grootafnemers behoort. In welke hoeveelheden kokos z'n weg naar de verschillende teelten vindt is niet of nauwelijks te zeggen. Sommige kwekers werken op 100 procent kokos, maar er zijn er ook die hun eigen 'blend' kiezen en in hun substraat 10, 20 of 30 procent kokos laten bijmengen.

Geperste blokken

De productie van kokossubstraat is een eenvoudig maar tijdrovend proces. Belangrijk is het kokosgruis te laten verouderen. Verse, jonge kokos is namelijk ongeschikt voor de teelt omdat het nog composteert. “Als je een koffiekopje tot de rand vult met jonge kokos en je laat dat drie maanden staan, dan ben je zeker een derde van het volume kwijt.” Bij dat verouderingsproces is een zuivere en schone opslag essentieel. Onkruid moet vermeden worden, temeer daar het eindproduct terecht komt in kassen waar vaak een tropisch klimaat heerst.

DUURZAME LEVENSBOOM

In India noemen ze de kokosboom ook wel 'the tree of life'. Zoals we hier mais planten, planten ze daar kokosbomen die makkelijk 30 tot 40 jaar meegaan. En ze gebruiken er letterlijk alles van: de kokosmelk, het witte vruchtvlies, de noot, de bladeren en de bast. Het verscheppen van kokos belast het milieu, maar door het volume met een factor vijf omlaag te brengen door het materiaal te persen is het transport uiterst efficiënt geworden. Kokos is een natuurlijk materiaal dat lang meegaat en goed te recycleren valt. In verschillende teelten, onder andere tomaten, aardbeien en andere fruitsoorten wordt al emissie loos geteeld op kokos.

De bijzondere vezelstructuur maakt dat kokos makkelijk water opneemt, ook als het eenmaal gedroogd is. Dat komt bij het overzeese transport goed van pas. In India wordt de kokos geperst in plankharde blokken van 5 kilo per stuk. Die worden keurig gestapeld in zeecontainers en gaan dan op transport. In Nederland aangekomen worden de blokken gestort in een van de vele bunkers op de productielocaties in Boekel en Helmond. Daar worden de blokken besproeid met water, zodat de kokos z'n oorspronkelijke vorm, een luchtige veenachtige substantie, weer terugkrijgt. Het volume neemt daardoor met een factor vijf tot zes toe. In de begindagen van Dutch Plantin ging het daarmee flink mis. De eerste zending geperste blokken werd in lege champignoncellen gelost en ruim met water besproeid. Na het weekeinde lagen de muren eruit en lag het dak los op de puinhoop...

Internationale groei

De afzet op de Nederlandse markt bestaat voor circa 95 procent uit 'gebufferde' kokos. De ongewassen kokos wordt dan gespoeld met water waaraan een meststof is toegevoegd die kalium en natrium afvangt en vervangt door zouten met voedings-

waarde die geschikt zijn voor de teelt. De twee Nederlandse vestigingen van Dutch Plantin bieden werk aan nog geen tien vaste medewerkers. Een enorm contrast met de Dutch Plantin vestigingen in India, waar in totaal bijna 1.000 medewerkers werkzaam zijn. Koen: “In India zit onder andere een fiks verkoopteam, want van daaruit doen ze de internationale verkoop. En er werken heel veel mensen op de productielocaties. Simpelweg omdat arbeid daar ruim voorhanden is en machines er niet of nauwelijks beschikbaar zijn. We zorgen goed voor onze mensen daar. Ze zijn verzekerd, we waken over hun arbeidsomstandigheden en zorgen voor vervoer. Zodat ze niet twee of drie uur naar het werk moeten lopen, wat daar nog heel gebruikelijk is.”

Nee, aan de opkomst van kokos komt voorlopig geen einde. Vooral de export groeit. En Nederlandse potgrondbedrijven – in het kielzog van onze succesvolle glastuinbouw meegegroeid tot wereldspelers - blazen internationaal gezien stevig hun partij mee. De ontwikkelingen zijn dan ook positief. In steeds meer landen gaan telers 'uit de grond' en daarmee groeit de vraag naar substraat. En daarmee groeit ook Dutch Plantin gestaag door. ■